

Kádár Éva

## Péter Gábor személyiségének változásai a visszaemlékezések tükrében<sup>1</sup>

### Absztrakt

A cikk azt kívánja feltárni, hogy Péter Gábor, aki éveken át feltétel nélküli engedelmességgel hajtotta végre Rákosi Mátyás utasításait, és aki az ÁVO, majd az ÁVH vezetőjeként a kommunista diktatúra megteremtésének és a kirakatpercek előkészítésének egyik központi alakja volt, miért lett a cionista pernek, egy olyan tervezett, nagyszabású kirakatpernek az egyik legjelentősebb vádlottja, amelynek végzetes kimenetelét csak Sztálin halála miatt tudta elkerülni. A hozzáférhető források, köztük Péter Gábor vádlott-társainak és az általa kihallgatott vádlottaknak a visszaemlékezései, a per iratai, az ítélet elemzése, valamint a magyarországi, a szovjet és a kelet-európai cionista perekkel foglalkozó szakirodalom segítségével azt kívántam kideríteni, hogy vajon Péter Gábort az államgépezetben betöltött pozíciója tette-e alkalmassá arra, hogy az Abakumov-per mintájára felépített cionista-ellenes perben a „zsidó származású államvédelmi vezető” szerepét betöltse, vagy pedig a koncepció kiagyalói azért választották őt, mert Péter Viktor Abakumovnak, a szovjet állambiztonság vezetőjének küldött levelében tiltakozott a Rajk-per koncepciójára, és parancsot adott Rajk László kivégzésének leállítására. Ennek kapcsán megkísérlem feltárni a Péter Gábor személyiségében kialakult torzulást, valamint az azt kiváltó okot, amely azt eredményezte, hogy a Rajk-ügy során tanúsított tiltakozása után is hajlandó volt a további kirakatpercek előkészítése során az utasításokat és parancsokat követni.

<sup>1</sup> A tanulmány a szerző alábbi cikkének felhasználásával készült: Kádár Éva: Péter Gábor személyiségének változásai a visszaemlékezések tükrében. *Betekintő*, 16. (2022), 1. 37–61.

## The Changes of Gábor Péter's Personality in the Light of the Reminiscences

### Abstract

This article aims to explore why Gábor Péter, who had been performing Mátyás Rákosi's orders with unconditional obedience for years and had been one of the central figures of the creation of the communist dictatorship and the preparation of show trials as the head of the ÁVO and later ÁVH, became one of the most important defendants in the Zionist trial, a planned grand show trial, the fatal outcome of which he could only avoid because of Stalin's death. Using the accessible sources including the memoirs of Gábor Péter's co-defendants and those whom he had interrogated, the trial documents, the analysis of the verdict as well as the literature on the Zionist trials in Hungary, the Soviet Union and Eastern Europe, I wanted to find out whether it was Gábor Péter's position in the state machinery that made him an eligible person for the role of "head of the State Protection Authority of Jewish origin" in an anti-Zionist trial, constructed on the model of the Abakumov trial, or the originators of the concept chose him because in a letter sent to Viktor Abakumov, the head of the Soviet state security, Péter protested because of the forged nature of the Rajk trial, and ordered to stop the torturous interrogation of László Rajk? In this context, I attempt to explore the deformity which developed in Gábor Péter's personality and the reason that triggered it, which resulted that he was willing to continue to follow the instructions and orders during the preparation work for further show trials even after his opposition during the Rajk case.

### 1. Az engedelmes végrehajtó

Péter Gábor az 1953. január 3-án történt letartóztatása előtt köztudottan Rákosi Mátyás hűséges embere és az államvédelem vezetőjeként a koncepciós perek előkészítésének engedelmes végrehajtója volt már a kezdetektől fogva. Így nem csak őt érte váratlanul, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkárságának 1953. januári ülésén Rákosi Mátyás Pétert mint egy kiterjedt, nemzetközi, cionista kémhálózat magyarországi vezetőjét nevezte meg.

A Rákosi által „leleplezett” „összeesküvés” azért keltett a párton belül felháborodást és rémületet, mert Péterről, a hűséges és tökéletes pártkatonáról senki sem hitte volna, hogy a „nemzetközi imperializmus” szolgálatában állna. Ő volt

az utolsó, akiről a párt vezetői, tagjai vagy bárki, aki ismerte, vagy akár hallott róla, ezt feltételezte volna. A Politikai Rendészeti Osztályon (PRO) 1946-ban Péter egyik helyetteseként dolgozó Timár István az 1980-as években úgy emlékezett, hogy felettese már ebben az időszakban is „fanatikusan bízott a párt vezetőiben, elsősorban Rákosiiban. Minden utasítását kritika nélkül végrehajtotta.” Már a háborús bűnösök kihallgatása során is rendszeresen közvetítette Rákosiék szavát a nyomozást végző részleghez.<sup>2</sup>

A főtitkárhoz való feltétlen hűségének gyökere részben Péter Gábor személyiségében rejtett. Gyarmati György szerint Péter az MDP-hez és Rákosi Mátyáshoz sokáig szinte gyermeki szeretettel, odaadással kötődött, mivel számára a párt és vezére a korán elvesztett családot és apát pótolta. Ekkor alakult ki az az érzelmi kötődés, elköteleződés a baloldali eszme, a párt és annak vezetői irányába, amely később feltétel nélküli hűséggé, engedelmességgé alakult.<sup>3</sup>

Müller Rolf *Az erőszak neve: Péter Gábor* című, Péter életét és szerepét részletesen bemutató könyvében az államvédelmi vezetőnek Rákosi Mátyáshoz való viszonyulását úgy mutatja be, mint amelyet már kezdetektől fogva a teljes alárendelődés jellemezett. Ehhez hozzájárult az a szorongás, amely hiányos műveltségének is betudható. Ugyanis lényegében a nulláról kellett felépítenie az állambiztonság szervezetét mindenfajta komolyabb intézményvezetői tapasztalat, illetve rendvédelmi vagy jogi ismeretek nélkül.<sup>4</sup>

Péter Gábor a pártvezér iránti feltétlen hűségét számtalan esetben bizonyította. Az államvédelem a kezdetektől fogva a kommunista párt irányítása alatt működött, ami lehetővé tette a rivális pártokkal való leszámolást a politika szolgálatába állított igazságszolgáltatás segítségével.

Az 1949-es Rajk-pert követően a kényszervallatások eszköztára kibővült, és egyre kegyetlenebbé vált. Ezek közé tartozott egyrészt a megfélemlítés, a durva hangnem, a közeli hozzátartozók (főként az anya, a feleség) sértegetése, az egyházi személyek esetében az istenkáromlás és a legkülönbözőbb módon (szovjet hatóságoknak való átadással, Szibériába történő deportálással, hozzátartozók meghurcolásával, kínzással) történő fenyegetések. A terror résztvevőinek és elsenvedőinek

<sup>2</sup> Zinner Tibor – Róna Péter: *Szálasiék bilincsben*. I. kötet. *A Hűség Házáról az Andrássy út 60-ig*. Budapest, Lapkiadó Vállalat, 1986. 69, 86–87.

<sup>3</sup> Gyarmati György: Péter Gábor fiatalsága, 1906–1945. Kutatási gondok az ÁVH-főnök életrajzáának feltárásában. In Gyarmati György (szerk.): *Trezor 2. A Történeti Hivatal évkönyve 2000–2001*. Budapest, Történeti Hivatal, 2001. 25–78.

<sup>4</sup> Müller Rolf: *Az erőszak neve: Péter Gábor. Az ÁVH vezetőjének élete*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2017. 144.

visszaemlékezéseiből a fizikai erőszak eszközeit is megismerhetjük. Ezek közé tartozott a talpalás, a pofozás, az ököllel verés, a rugdosás, a lámpával történő, hosszú ideig tartó elvakítás, a herék ütlegelése és szurkálása, vízcepegetés a fejre, égő cigaretta elnyomása a testen, gyógyszerek megvonása, nem megfelelő orvosi ellátás és a tudatmódosító szerek alkalmazása.<sup>5</sup> Péter Gábor az általa kihallgatottakat azzal rémisztette meg, hogy tudtukra adta: ügyük annyira jelentős, hogy azt személyesen Rákosi felügyeli.<sup>6</sup> Voltak, akiknél a várt vallomást úgy kényszerítette ki, hogy veréssel fenyegette őket, vagy halálbüntetés kiszabását helyezte kilátásba ellenállásuk esetére.<sup>7</sup> Az ÁVH-vezető gyakran élt az „első kihallgatás jogával”, főleg, ha ismertebb személyiség ellen indult büntetőeljárás. A pszichológiai ráhatás érdekében gyakran váltotta hirtelen a hangnemet barátságosból fenyegetővé, amely váratlansága miatt ijesztően hatott a gyanúsítottakra. Például Faludy Györgyöt az egyik percben kedvesen kínálta cigarettával, majd azonnal ráijesztett. „Behoztak, itt fogsz megdöglenni!” Ilyenkor a hatás fokozása kedvéért gyakran behívta verőlegényeit is, maga mellé állítva őket.<sup>8</sup> Az ellenállás megtörésének eszközei közé tartozott emellett a gyanúsított megalázása is, mint például a meztelenre vetkőztetés, leköpés, a WC-ből ivásra kényszerítés.<sup>9</sup> A legkegyetlenebb módszer azonban a fizikai fájdalom okozása volt, amelynek széles körű eszköztára egyrészt a korábbi hazai nyomozati gyakorlatból áthozott „hagyományos” vallatási módokból állt, amelyeket a Horthy-korszakban a kommunista vezetők szenvedő alanyként maguk is megtapasztaltak. Péter Gábor szerint Rákosi több alkalommal adott neki arra utasítást, hogy szervezzen verőcsoportokat, és sajátítsák el az előző korszak verési és kínzási módozatait, amelyekkel úgy tudtak erős fájdalmat okozni, hogy annak nem lett maradandó külsérelmi nyoma, és nem járt halálos következményekkel. Az ilyen módszerek alkalmazására az állományt dr. Bálint István pszichiáter tanította meg, aki egy előadás-sorozatot is tartott a számukra erről a témáról. Ezt követően alakultak meg az ilyen célra létrejött különítmények, elsőként a Réh Alajos irányította 25 fős kulákverő csapat. Ezt a főtitkár kevesellte, és legalább egy századot követelt,

<sup>5</sup> Müller (2017): i. m. 176.

<sup>6</sup> Schiffer Pál: *Börtönnapló (1953–1956)*. Budapest, Kelenföld Kiadó, 1989. 11; Dénes Béla: *Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos emlékiratai*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1994. 22.

<sup>7</sup> Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. I/40. (V- 143413). Jegyzőkönyv Beck János és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. április 25. (Beck János vallomása); ÁBTL 2.1. I/20. (V-143408). Jegyzőkönyv Pálffy György és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. november 29–30. (Brankov Lazar vallomása).

<sup>8</sup> Müller (2017): i. m. 168.

<sup>9</sup> Müller (2017): i. m. 168.

ezért felállították a hírhedt Princz Gyula vezette csoportot, amelynek tagjai közé olyan államvédelmisek kerültek, akik korábban a „Horthy-csendőrök és nyomozók sanyargató módszereit” elszenvedték, és emiatt bosszúvágy élt bennük.<sup>10</sup>

Ezeket a vallatási módokat kiegészítették azok, amelyeket szovjet minta alapján honosítottak meg. Példa erre Vidovics Ferenc esete, akinek kihallgatását egy szovjet csoport végezte. Ezt testének egy orvos általi részletes vizsgálata előzte meg, amelynek során feltérképezték annak sajátosságait.<sup>11</sup> Fejére egy gumiból készült sisakot tettek, ennek következtében azon nem maradtak külsérelmi nyomok a rá mért számos ütés hatására sem. Ezután testének különböző részeit a vizsgálatot végző „egészségügyi szakértő” utasításai alapján tovább ütötték.<sup>12</sup> A Rajk-ügy „svájci csoportjához” tartozó gyanúsítottak módszeres kínzásáról számolt be Bánkúti Antal elítélt államvédelmi százados 1955-ben, aki szerint azt Péter Gábor alárendeltje, Kajli József ezredes végezte. Egyiküket, Földi Ivánt gúzsba kötötték, majd gumibottal ütötték a fenekét és a talpát. A Péter Gábortól kapott kérdések egy cédulára voltak felírva Kajlinál, és ezek alapján folytatták le a kínvallatást.<sup>13</sup> Ugyanennek a csoportnak egy másik tagjánál, Vági Ferencnél pedig úgy érték el, hogy hamis beismerő vallomást tegyen, hogy a földről sötét nyalattak föl vele, és ezt követően arra kényszerítették, hogy a WC-ből igyon vizet.<sup>14</sup> Az így nyert „beismerés” eredményeként Vági Ferencet halálra ítélték és kivégezték.<sup>15</sup> Az eset még az ÁVH-n belül is felháborodást keltett, de fegyelmi büntetést Kajli és Princz sem kapott.<sup>16</sup> A brutális verést és az alvásmegvonást vallatási módszerként többek között Rajk László, Szalai András, Stolte István esetében is alkalmazták.<sup>17</sup> A későbbi felelősségre vonásuk idején kihallgatott egykori ÁVH-sok vallomásai szerint Péter Gábor és közvetlen alárendeltje, Szücs Ernő ezredes személyesen adott parancsot a verésekre és kínzásokra, ezekben viszont személyesen ritkán vettek részt.<sup>18</sup>

<sup>10</sup> ÁBTL 2.1. VI/1. (V-150028). Jegyzőkönyv Péter Gábor kihallgatásáról, 1956. október 20.

<sup>11</sup> Müller (2017): i. m. 169–170.

<sup>12</sup> Müller (2017): i. m. 169; Ispánki Béla: *Az évszázad pere*. Abaliget, Lámpás Kiadó, 1995. 257.

<sup>13</sup> Müller (2017): i. m. 171–172; ÁBTL 2.1. I/50. (V-143410). Jegyzőkönyv dr. Rosta Imre és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. április 29. (Bánkúti Antal vallomása).

<sup>14</sup> Müller (2017): i. m. 171–172.

<sup>15</sup> Müller (2017): i. m. 171–172.

<sup>16</sup> ÁBTL 2.1. I/50. (V-143410). Jegyzőkönyv Vági Ferenc és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. október 6. (Bánkúti Antal vallomása).

<sup>17</sup> ÁBTL 2.1. I./1-e. (V-142673/5). Farkas Vladimir feljegyzése, 1954. június 24.

<sup>18</sup> ÁBTL 2.1. I./1-e. (V-142673/5). Károlyi Márton saját kezű vallomása, 1954. május 18.

Mindezek alapján megállapítható, hogy Péter Gábort kétségtelenül súlyos felelősség terheli a koncepciós perek előkészítésében, a Rákositól a kínvallatásokra, esetenként halállal végződő fizikai bántalmazásokra kapott parancsok végrehajtásában, továbbításában.

## 2. Péter személyiségének rejtett oldala?

Felmerül a kérdés: Péter Gábor az előbb felsorolt, ellenvetés nélkül végzett, a Rákosi által meghatározott irányvonalat vakon követő magatartása, szolgálatai ellenére vajon miért vált nem csupán kegyvesztetté, hanem a tervek szerint a Rajk-per vádpontjaihoz hasonló elemeket tartalmazó koncepciós ügy fővádlottjává?

Kétségtelen tény, hogy a magyarországi cionistaper szovjet mintára és ukázra indult, és Péter Gábor letartóztatására Rákosi közvetlenül Sztálintól kapott utasítást. A főtitkár a száműzetése során írt emlékirataiban azt állította, hogy 1953. január 2-án meglátogatta őt egy Ivanov nevű belügyi tanácsadó, és személyesen adta át a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának levelét, amelyben a Péter Gábor azonnali őrizetbe vételére vonatkozó parancs állt.<sup>19</sup>

A korabeli szovjet vizsgálati módszerek és a koncepciós perek felépítésének ismeretében biztosra vehető, hogy Belkin<sup>20</sup> nem önszántából nevezte meg Péter Gábort CIA-ügynökként, hanem azért, mert kihallgatói pontosan ezt a nevet akarták hallani tőle. A vallatás eredményét Sztálin azonnal közölte Rákosival. Az ÁVH-főnök bűnösségére „tárgyi bizonyítékot” is találtak: a lakásán lefoglaltak egy fényképet, amelyen együtt volt látható Allen Dullesszel, aki akkor az amerikai katonai hírszerzés, az OSS rezidense volt. Valójában a fotó 1945-ben készült, amikor a háborús bűnösök kézre kerítése során „munkakapcsolatban” álltak egymással.<sup>21</sup>

A szovjet modell alapján szerveződő koncepció szerint tehát a szerepeket – köztük a „zsidó államvédelmi vezetőét” is – már előre megírták a készülő monstre

<sup>19</sup> Müller (2017): i. m. 189.

<sup>20</sup> Mihail Iljics Belkin vezérőrnagyot, a Központi Hadseregcsoporthoz tartozó Elhárítási Főosztályának főnökét (akit 1949. július elején a Rajk-per megkonstruálásában való segítségnyújtás, a kihallgatás irányítása céljából vezényeltek Magyarországra) ugyanis korábban, 1951 októberében az „MGB-n [Állambiztonsági Minisztériumon] belüli cionista összeesküvés” vádjával tartóztatták le, és a kínvallatás eredményeképpen Péter Gábort a „nemzetközi cionista kémiszervezet magyarországi összekötőjeként” nevezte meg.

<sup>21</sup> Hegedüs András: *A történelem és a hatalom ígézetében. Életrajzi elemzések*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1988. 193–194.

perhez, és a megfelelő szereplőket csak ki kellett válogatni ehhez. Az, hogy a Szovjetunió vezérének forgatókönyvében pont Péter kapott központi helyet, korántsem lehetett véletlen. Az okok kérdésére csak akkor kaphatunk pontosabb választ, ha megvizsgáljuk az egykori ÁVH-vezető személyiségét, és azt, hogyan viszonyult a vele szemben támasztott elvárásokhoz.

Az őt személyesen ismerő kortársak közül többen arról számoltak be, hogy Péter Gábor személyisége drasztikus változáson esett át a Rajk-pert követően. Ezt a folyamatot így fogalmazza meg egy szemtanú, Péter egy közeli munkatársa, Décsi Gyula államvédelmi alezredes: „Az abszolút rendes és az abszolút ocsmány között, átmenet nélkül egy éjszaka alatt nála bekövetkezett.”<sup>22</sup> Ez a mondat azért keltette fel a figyelmemet, mert egy hirtelen törést, negatív irányba történő változást ír le. Kutatást igényel annak kiderítése, hogy mi volt az a kiváltó ok, amely ezt a személyiségtorzulást előidézte nála. Péter Gábor az Államvédelmi Hatóság vezetőjeként kegyetlenségéről vált hírhedtté, bár a fent idézett, múltbeli állapotra utaló kifejezés („a legrendesebből”) mellett több más, ezt az állítást megerősítő forrás is arról tanúskodik, hogy az egykori ÁVH-vezér személyisége nem volt mindig ilyen.

Ezek közé tartozik többek között Szálasi Ferenc népbíróági perének nyomozati és bírósági szakaszában, 1945–46-ban írt börtönnaplója. Szálasi kihallgatásait Péter Gábor végezte, aki ekkor a PRO vezetője volt. A napló sorai olyan képet festenek Péter Gáborról, amely a róla alkotott, köztudatban elterjedt ábrázolástól igen csak eltér. A volt hungarista vezető ugyanis itt „elragadó embernek” nevezi Pétert, akit nagyra becsült, és akivel a kihallgatások és informális beszélgetések során kimonodottan jó személyes kapcsolatot alakított ki.<sup>23</sup> Szálasi naplójában azt is feljegyezte, hogy Péter Gábor egy hungarista által írt levelet mutatott neki, amelyben az illető köszönetet mondott azért, hogy jól bánik egykori vezérükkel.<sup>24</sup> Amikor a nyomozati szakasz véget ért, Szálasi megköszönte Péter Gábornak a „kifogástalan bánásmódot”, és sajnálatát fejezte ki, hogy a személyes találkozásokra már nem kerülhet többet sor, mivel át fogják szállítani őt az Andrássy út 60.-ból az ügyészség Markó utcai épületébe.<sup>25</sup> Farkas Vladimir személyes közlése szerint – amelynek valóságtartalma kontrollforrások hiányában szintén kétséges – Péter Gábort megrendítette Szálasi kivégzésének látványa. Ennek ellentmond a halálos ítélet végrehajtásánál

<sup>22</sup> Zinner Tibor: „Minden kényszer nélkül”: Péter Gábor, a „skizoid”? Reflexiók Müller Rolf könyvéhez. *Magyar Zsidó Történelmi Intézet*, 2019. február 27.

<sup>23</sup> Karsai László: Bevezető. In *Szálasi Ferenc naplói, 1942–1946*. Közreadja: Karsai László. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 2016. 14.

<sup>24</sup> Karsai Elek – Karsai László: *A Szálasi-per*. Budapest, Reform Lap- és Könyvkiadó Rt., 1988. 19.

<sup>25</sup> Karsai–Karsai (1988): i. m. 37.

szemtanúként szintén jelen lévő Marosán György visszaemlékezése, aki úgy látta, mintha Péter Gábor szadista élvezettel nézte volna végig a háborús főbűnösök akasztását: „hallgat, de szeme különösen csillog”.<sup>26</sup> Ez a leírás viszont korántsem lehet mentes az elfogultságtól, mivel Marosán György azok közé tartozott, akiket később az ÁVH emberei hallgattak ki,<sup>27</sup> és akik ezért haragot tápláltak magukban a volt ÁVH-vezető iránt.<sup>28</sup> Emellett Marosán visszaemlékezésében tetten érhető az igyekezet, hogy a Rákosi – és közvetve a Sztálin – által elkövetett bűnök miatti felelősséget Péter Gáborra, „Berija emberére” hárítsa.<sup>29</sup>

Farkas Vladimir emlékirataiban viszonylag részletes leírást adott Péter Gábor személyiségéről, mivel 1948-ban közelebbi munkakapcsolatba került vele, ugyanis a fontosabb operatív technikai feladatok megoldására Péter gyakran őt hívatta. Kettőjük kapcsolata egy idő múlva meghaladta a főnök-beosztott viszonyt, és baráttá vált. Farkas Vladimir számára főnöke egyfajta apapótlék is volt, mivel Farkas Mihályhoz mint apához nem fordulhatott segítségért, nem volt köztük bensőséges családi viszony. Farkas szerint egykori illegális harcostársai is hasonlóan kedvező véleménnyel voltak Péter Gábor tevékenységéről és emberi magatartásáról is.<sup>30</sup>

Míg a korabeli sajtó Péter Gábort a háborús bűnösök nyomában loholó, velük szemben könyörtelen rendőrfőnökként ábrázolta, a valóság ennél árnyaltabb volt. Állítólag olyanok is voltak köztük, akik Péter jóvoltából menekültek meg a halálos ítélettől vagy a súlyos börtönbüntetéstől, és ezeket az eseteket a későbbi perében bűnként rótták fel neki.<sup>31</sup>

Hetényi Imrét, a Horthy-rendszer politikai rendőrségének főnökét (aki akkor az egyik leggyűlöltebb személynek, közellenségnek számított) idős korában és betegesen tartóztatta le a PRO. Péter Gábor emlékiratokat készíttetett vele, amelyből a politikai rendőrség nyomozati módszereit kívánta megtanulni. A feljegyzés megírását követően Péter szabadon engedte a volt rendőrfőnököt, pedig ő 1933-tól a Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Rendészeti, majd Államrendészeti Osztályának

<sup>26</sup> Marosán György: *Az úton végig kell menni*. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1988. 132.

<sup>27</sup> Őt a szociáldemokraták ügyében halálra ítélték, majd peren kívül külön „konzílium” döntött a sorsáról. Ekkor Péter szólította fel arra, hogy kérjen kegyelmet Rákositól.

<sup>28</sup> Müller (2017): i. m. 180.

<sup>29</sup> Müller (2017): i. m. 179–180.

<sup>30</sup> Müller (2017): i. m. 109–110.

<sup>31</sup> Kiadatlan interjúm Farkas Vladimírral, 1998. május 6. Farkas elmondása szerint főnöke számára gyakran problémát okozott az, hogy szánalmat érzett a kihallgatott személyek iránt. Úgy vélte, és arra oktatta beosztottját, hogy egy politikai nyomozónak le kell tudnia küzdeni ezeket az érzelmeit, és alá kell rendelnie a célnak: a rendszer ellenségei elleni harcnak, és ezáltal az államrend védelmének. Ezt az információt egyéb források nem erősítették meg.



vezetőjeként központi szerepet játszott a baloldali mozgalmak üldözésében. Mindezek ellenére teljes bizonyossággal nem állítható, hogy Péter Gábor csupán valamiféle alku eredményeképpen helyezte szabadlábra Hetényi rendőrfőnököt. Ő ugyanis nem az egyedüli volt a Horthy-korszak azon magas rangú tisztjei közül, akikkel Péter Gábor „emlékiratokat” készíttetett.

Hetényihez hasonlóan menekült meg a halálos ítélettől Juhász Antal volt csendőr törzsőrmester is, akinek az önvallomásában azt kellett feltárnia, hogy milyen vallási és egyéb nyomozati módszereket használtak a Horthy-korszak csendőrei a baloldali mozgalmak felderítése folyamán. Szolgálatiért jutalmul a volt csendőrtisztet szabadlábra helyezték, és új személyazonosság alatt folytathatta életét.<sup>32</sup>

Ujszászy István vezérőrnagy viszont nem kerülhette el ilyen módon a kivégzést. Farkas Vladimir visszaemlékezése szerint Pétert 1948 decemberében arra kötelezték, hogy adja át Ujszászyt a Katpolnak (Katonapolitikai Osztály), amelynek élén ekkor a szovjet katonai elhárítás által beszerezett Pálffy György állt. Farkas szerint Péter Gábor a „legnagyobb sajnálatára” kénytelen volt engedelmességni.<sup>33</sup> Ujszászynak Fekete Iván álnéven írt feljegyzései végén egy Péter Gábornak címzett üzenet olvasható:

„Mélyen tisztelt Altábornagy Úr! Csatolom a 17. füzetet, mely tárgykör hiányában már nem telt meg. Nagyon köszönöm a szép nyakkendőt. Nem tudom, hogy lesz-e alkalmam személyesen búcsút venni. Engedje meg, hogy ezúton hálás köszönetet mondjak azon korrekt, szívélyes, előzékeny magatartásáért, amiben részesített. Nem szívesen válok meg altábornagy Úrtól, akivel nagyon szerettem volna együtt dolgozni. Így jövöm és szabadságom irányában bizonytalanságban, nyugtalanságban vagyok. Még egyszer sokszor köszönök mindent, őszinte tisztelemmel. 1948. december 10-én. Fekete Iván.”<sup>34</sup>

Egy másik forrás, ahonnan Péter Gábor személyiségéről képet kaphatunk a Rajk-pert megelőző időszakból, nem más, mint Demény Pál visszaemlékezése, amely arról az eseményről tudósít, amikor Rákosi a moszkoviták számára konkurenciát

<sup>32</sup> ÁBTL 2.1. VII/20-b. (Sz. n.). Juhász Antal önéletrajza, 1950. október 11.

<sup>33</sup> „Péter több, a horthysta politikai rendőrséghez, csendőrnnyomozó szervezethez és a VKF-2-höz tartozó vezetőt használt fel szervezési feladatok végrehajtására. [...] Ujszászy István is, akit Péter »felhasznált«, utóbb, legnagyobb sajnálatára, kénytelen volt átadni a Katonapolitikai Osztálynak.” Rainer M. János: Szovjet diktatúra magyar mintára. Interjú Farkas Vladimírral. *Élet és Irodalom Online*, 2000. július 14.

<sup>34</sup> Haraszi György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2007. 611.

jelentő, a kommunista párton belül „különutas” álláspontot képviselő Demény-„frakcióval” való leszámolás céljából koncepciót per kezdeményezett a csoport vezetői ellen. Demény emlékei szerint Péter Gábor láthatóan szégyenkezve tartóztatta le, zavarban volt, és igyekezett megnyugtani őt, azt ígérve neki: vendégként fognak bánni vele annak ellenére, hogy ő mostantól a „párt foglya”.<sup>35</sup>

Amikor a nemzetgyűlési választásokon a legtöbb szavazatot kapott Független Kisgazdapárt főtitkára, Kovács Béla az úgynevezett köztársaság-ellenes összeesküvés ügyében indított eljárás során önként jelentkezett az Államvédelmi Osztályon, és vallomást tett, a kihallgatás közben megjelent ügyvédje, Pfeiffer Zoltán, s a Péter Gáborral történt szóváltás után Kovácsot elvitte az Andrássy út 60.-ból. „Péter tiltakozott, de mentünk az ajtó felé Kováccsal, mondván, az erőszaktól sem riadunk vissza. Péter Gábor látva elszántságunkat nem állt untunkba, hanem úgy tett, mintha udvariaskodna, kikísért bennünket a lépcsőházig, és szabad utat intett fogdmegjeinek.”<sup>36</sup> A leírásból pontosan nem állapítható meg, hogy Péter miért tartózkodott ekkor még az erőszak alkalmazásától. A korabeli belpolitikai helyzet azonban magyarázatot adhat erre: 1946-ban annak ellenére, hogy a politikai rendőrség kommunista irányítás alatt állt, még koalíciós kormány volt hatalmon, ezért az államvédelmi vezető bizonytalan lehetett abban, hogy mit engedhet meg magának egy honatyaival szemben.

### 3. Lázadás és megtörés

A politikai leszámolás célkeresztjébe 1949-ben – szovjet mintára – a háború előtt Nyugat-Európában élő és ott kapcsolatokkal rendelkező régi kommunisták kerültek. Közéjük tartoztak az egykori svájci és angliai emigránsok, valamint a spanyol polgárháborút megjárt veteránok is. Ebből kerekedett ki a Rajk-per, amelynek egyes fázisaiban a pártvezetés, az államvédelem és a szovjetek különböző arányban vettek részt.<sup>37</sup> Hegedüs András visszaemlékezése szerint noha Péter Gábor kétkedett az összeesküvők „csoportjának” létezésében, viszont egyéni bűnösségük vádjának az ügy kezdetén még feltehetően hitelt adott, ahogy az ügy vizsgálói

<sup>35</sup> Demény Pál: „A párt foglya voltam”. Demény Pál élete. Budapest, ELTE–MKKE, 1988. 149.

<sup>36</sup> Palasik Mária: A „Magyar Közösség”-ügy és tanulságai. [Az oldalszám-megjelölés a forrásból is hiányzik – a szerk. Vö.: [www.rev.hu/sulinet45/szerviz/szakirod/palasik2.htm](http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/szakirod/palasik2.htm).] In: Palasik Mária (szerk.): *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon 1944–1949*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2000. 194–229.

<sup>37</sup> Müller (2017): i. m. 149–162.

közül sokan.<sup>38</sup> A per kézi vezérlését bizonyítja Farkas Vladimir emléke arról, hogy felettese egy bórdobozból kivett kis cédulákra jegyezte fel gondosan az MDP-főtítkár szóbeli utasításait.<sup>39</sup> A per kezdeményezője kétségtelenül Rákosi Mátyás volt, az ügyet nem Péter és az ÁVH vezérkara ötlelte ki, azonban „készséges, sőt túlbuzgó” végrehajtói voltak a szovjet–magyar terv kidolgozásának.<sup>40</sup> A Rajk-per gyanúsítottjainál csak egyre kegyetlenebb eszközökkel tudták elérni azt, hogy a legképtelenebb államellenes bűntetteket is valósnak ismerjék el. A kínvallatás ellenére Rajk László sokáig nem tört meg, és nem volt hajlandó magára vállalni a koholt vádakba foglalt bűncselekményeket, pedig lelkileg és testileg annyira szenvedett, hogy a kihallgatási jegyzőkönyvet vezető belügyi alkalmazott felmentését kérte feladata alól, mert nem bírta hallgatni, ahogy Rajk sír.<sup>41</sup> Décsi Gyula visszaemlékezése szerint Rajkot olyan kegyetlenül bántalmazták, hogy abba majdnem belehalt: az „egyik legbrutálisabb verés volt, amiről tudok, Szücs és a nyomozók lihegve jöttek ki, Rajk hörgött, utána napokig alig tudott járni”.<sup>42</sup> Péter Gábor a Rajkkal szemben alkalmazott verést 1949 júniusában önhatalmúlag leállította.<sup>43</sup> A főtítkár megunt a nyomozás elhúzódását, és a szovjet állambiztonsági szervek vezetőihez fordult segítségért, mivel a szovjetek is elégedetlenek voltak az ÁVH sikertelensége miatt. A kihallgatások irányítását és lefolytatását a továbbiakban a szovjet állambiztonság (MGB) vette át, Fjodor Belkin vezetésével; Péter Gábor tevőlegesen abban már nem vett részt.<sup>44</sup>

Az ÁVH vezetője a magyar és a jugoszláv belügyminiszternek egy paksi csőszkunyhóban történt állítólagos találkozásában kételkedett leginkább a koncepció egyes elemei közül. Décsi Gyula visszaemlékezése szerint az ÁVH-vezérnek ekkor vált szavajárásává, ha a vallomásokban valami nehezen hihető, valószerűtlennek tűnő elem szerepelt: „Remélem, ez nem valami Paks megint!”<sup>45</sup> A kétségeivel küzdő Péter Gábor ekkor elmondása szerint vakmerő tette szánta el magát: egy levélben panasszal fordult a szovjet állambiztonság vezetőjéhez, Viktor Abakumovhoz,

<sup>38</sup> Hegedüs András: *Rendhagyó életek. Szubjektív reflexiók*. Budapest, BFI, 1994. 15.

<sup>39</sup> Farkas Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam*. Budapest, InterArt Stúdió, 1990. 182.

<sup>40</sup> Farkas (1990): i. m. 181, 197.

<sup>41</sup> Pető Andrea: *Rajk Júlia*. Budapest, Balassi, 2001. 101–102.

<sup>42</sup> Horváth Ibolya – Solt Pál – Szabó Győző (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. III. kötet. *Kúriai teljes ülések. Államvédelmi felülvizsgálati iratok. „Párt”-ítéletek. Törvényességi óvások. Tárgyalási jegyzőkönyvek*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1994. 443.

<sup>43</sup> Zinner Tibor: *A nagy politikai affér. A Rajk–Brankov-ügy*. I. kötet. Budapest, Saxum Kiadó, 2013. 142.

<sup>44</sup> Müller (2017): i. m. 154.

<sup>45</sup> ÁBTL 2.1. I/1-e. (V-142673/5). Décsi Gyula vallomása, 1954. május 16.

amelyben szóvá tette, hogy a Rajk-ügyben erőltetés folyik, és az megalapozatlan vádakot tartalmaz.<sup>46</sup> Ez a dokumentum nem került elő, bár bizonyos források igazolják a létezését, valószínűleg az orosz állam levéltárában ma is megtalálható. A levélre Farkas Vladimir is utal visszaemlékezésében, bár szerinte ennek megírását Belkin kezdeményezte, emellett azt állítja, hogy ő az erre vonatkozó bizalmas információt Szücs Ernőtől kapta. Péter vallomásaiból az derül ki, hogy ezt a feljelentésként is értelmezhető levelet az oroszul tudó Szücs Ernő ÁVH-ezredes fogalmazta meg, Péter pedig aláírásával látta el.<sup>47</sup> Egy év sem telt el, és az államvédelmi vezető újabb jelentést küldött Abakumovnak, amelyben részletezte Rákosi aggasztó, paranoiásnak tűnő viselkedését. Ez utóbbi dokumentumra vonatkozóan találhatunk olyan forrásokat, amelyek szerint ez az irat is az Orosz Föderáció Elnöki Levéltárában lelhető fel.<sup>48</sup>

A Rajk-pert követő időszakban, az ügy nyomozása során átéltek hatására Péter mentális és fizikai állapota annyira leromlott, hogy az a szovjet tanácsadóknak is feltűnt. Az állambiztonsági szervek mellett dolgozó szovjet tanácsadó, Kartasov ezredes 1950 februárjában a magyar államvédelmi vezetőről írt jelentésében az alábbiak szerint jellemezte őt:

„Rákosi elvtárs gyakran beszél arról, hogy bízik Péterben, értékeli őt, de kijelenti, hogy beteges állapota miatt Péternek ideje lenne nyugalomba vonulni. [...] 1948-ban, azzal összefüggésben, hogy Péter átadta munkatársainknak a magyarországi trockistákra vonatkozó anyagot, Rákosi elvtárs Farkassal együtt – Péter szavai szerint – erősen szidták őt. A biztonsági szervek munkájában meglévő komoly hiányosságoknak nem kevésbé fontos oka, hogy Péternél hiányzik a szükséges tapasztalat, valamint betegsége miatt nem kellően operatív.”<sup>49</sup>

A Kartasov-jelentés egyébként amellett, hogy dicsérő szavakkal illeti Pétert, vádiratnak is beillő bírálatot jelentett az ÁVH-val és burkoltan annak vezetőivel szemben. Leginkább azt rótták fel nekik, hogy az általuk vezetett szervezet nem lépett fel kellő eréllyel a „nép ellenségeinek” bizonyos csoportjaival, köztük a háborús bűnösökkel szemben. Emellett az ÁVH zsidó származású vezetőit

<sup>46</sup> Müller (2017): i. m. 154–155.

<sup>47</sup> Farkas (1990): i. m. 372.

<sup>48</sup> Murasko, Galina Pavlova: Néhány ecsetvonás Rákosi Mátyás politikai portréjához. *Múltunk*, 44. (1999), 2. 160–169.

<sup>49</sup> Baráth Magdolna: Szovjet tanácsadó feljegyzése Magyarországról, 1950. *Betekintő*, 2. (2008), 4.

az állam biztonságára potenciális veszélyt jelentő elemként írja le, előrevetítve ezzel a későbbi, 1953-as cionistapert, amelynek Péter a fővádoltja lett, és attól, hogy Rajk László sorsára jusson, csak Sztálin halála mentette meg.<sup>50</sup>

Mielőtt azonban Rákosi – sztálini parancsra – a koncepció per eszközéhez folyamodott volna, más módon igyekezett Péter Gábor személyiségét megtörni. Több forrás, köztük Décsi Gyula egykori államvédelmi alezredes visszaemlékezése a Péter Gábornál végbement pszichés változás legfőbb okaként azt a sajátos pszichiátriai kezelést jelöli meg, amelynek a Rajk-per után napi rendszerességgel alá kellett vetnie magát. Décsi a visszaemlékezésében beszámol arról, hogy főnökét „a Rajk-ügy nagyon megzavarta és megrendítette. Bálint István már azelőtt is sokat járt hozzá, de 1949-től kezdve naponta órákat töltött vele, pszichológiai (szinte pszichoanalitikus) kezelője lett. Ettől kezdve egyetlen bizalmasa volt (ezt Bálinttól tudom), aki kora délutántól estig, néha késő estig vele töltötte minden idejét.”<sup>51</sup> A Zinner Tibor által vele készült interjúbán Bálint István nem tagadta, hogy jelentős szerepe volt Rákosi bizonyos parancsaival kapcsolatosan már korábban is, de főképp 1949 nyarától, a „paksi találkozó” koholt vádjával szemben kételyeket hangoztató főnöke meggyőzésében.<sup>52</sup> Janikovszky Béla államvédelmi ezredes második felesége, Janikovszky Éva szintén elmondta, hogy a pszichiáter közel lakott Péter II. kerületi villájához, amelybe naponta hivatali autó vitte. Ennek kertjében órákat sétáltak délutánonként, amikor arról győzködte főnökét, hogy hajtja végre a főtítkártól kapott parancsokat.<sup>53</sup> A hírhedt főorvost az ÁVH-nál sokan Péter Gábor „rossz szellemének” tartották.<sup>54</sup> Péter 1954-ben így vallott erről: „Kádárra Donát olyan befolyással volt [...] és legalább annyira tudott rá hatni, mint rám Dr. Bálint István ideg orvos az ÁVH-n.”<sup>55</sup>

Nem maradtak fenn írásos dokumentumok arról, hogy Bálint doktor pontosan milyen mentális betegséget diagnosztizált Péter Gábornál; Décsi Gyula csak arra tért ki a visszaemlékezésében, hogy a volt ÁVH-vezető skizoid személyiségzavar-

<sup>50</sup> Baráth (2008): i. m. 6–10.

<sup>51</sup> Décsi Gyula megjegyzései Farkas Vladimírnak Zinner Tiborral folytatott interjúsorozatára, 1985. december 30. Közli Zinner (2013): i. m. 397.

<sup>52</sup> Zinner (2019): i. m.

<sup>53</sup> Zinner (2019): i. m.

<sup>54</sup> Mező Gábor: Levelek az elmegyógyintézetből. Janikovszky Béláné tragikus története. *Arc és Álarc*, 1. (2017), 1. 21–48.

<sup>55</sup> Kis-Kapin Róbert: „Ugy éltem itt, mint a bugyborék a vizen...” Péter Gábor börtönben írt feljegyzései, 1954. május-augusztus. *Betekintő*, 1. (2007), 2.

ban szenvedett.<sup>56</sup> A „kezelésről”, azaz a beszélgetések tartalmáról sem lelhetők fel adatok, mivel Bálint Istvánnak a cionistaper kezdetén történt letartóztatásakor az erre vonatkozó iratokat, Péter Gábor kórtörténetét megsemmisítették, amelynek tényét az erre vonatkozó jegyzőkönyv bizonyítja.<sup>57</sup> Mivel az ÁVH-vezető pszichoterápiájának folyamatát nem ismerjük, ezért az általa kapott kezelés jellegét sem tudjuk pontosan megítélni. Mindemellett ismert, hogy Bálint doktor nem idegenkedett attól, hogy az elmeorvosokat eszközeit a meggyőzés céljára alkalmazza. Vannak olyan források, amelyek arról tanúskodnak, hogy az ÁVH orvosa ismerte a speciális „gyógykezelés”, a politika szolgálatába állított pszichiátria rendhagyó módszereit, amelyeket a Szovjetunióban sajátított el. Az egyik közülük Tóttósy Ernő *Téboly* című könyve, amelyben saját, az ÁVH börtönében átélt szörnyű élményeit tárja elénk.<sup>58</sup> Arra, hogy Péter Gábor sokszor kényszer hatására, meggyőződése ellenére cselekedett, és az általa elkövetett bűnök súlyos lelkiismereti válságot idéztek elő nála, következtetni lehet az utolsó szó jogán elmondott beszédéből is, amelyet az ellene és társai ellen indult büntetőügy tárgyalásán mondott 1954. január 15-én. Beszéde közben többször sírva fakadt, mélységes megbánását, büntudatát fejezte ki amiatt, hogy visszaélt a párt bizalmával. Arra kérte a bíróságot, hogy őt sújtsák halálbüntetéssel, de kegyelmezzenek meg feleségének, aki nála mindig „keményebb és különb” volt.<sup>59</sup>

### Felhasznált irodalom

- Baráth Magdolna: Szovjet tanácsadó feljegyzése Magyarországról, 1950. *Betekintő*, 2. (2008), 4. Online: [https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2008\\_4\\_barath.pdf](https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2008_4_barath.pdf)
- Demény Pál: „*A párt foglya voltam*”. *Demény Pál élete*. Budapest, ELTE–MKKE, 1988.
- Dénes Béla: *Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos emlékiratai*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1994.
- Farkas Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam*. Budapest, InterArt Stúdió, 1990.

<sup>56</sup> Zinner (2019): i. m.

<sup>57</sup> Mező (2017): i. m. 22.

<sup>58</sup> Tóttósy Ernő: *Téboly. Egy művi tudathasadás története*. Budapest, Griff Kontinent Kiadói Kft., 1985. 34–214.

<sup>59</sup> ÁBTL 2.1. VI/1. (V-150028). Gyorsírói jegyzőkönyv Péter Gábor és társai ügyében megtartott II. fokú bírósági tárgyalásról, 1954. január 15.

- Gyarmati György: Péter Gábor fiatalsága, 1906–1945. Kutatási gondok az ÁVH-főnök életrajzának feltárásában. In Gyarmati György (szerk.): *Trezor 2. A Történeti Hivatal évkönyve 2000–2001*. Budapest, Történeti Hivatal, 2001. 25–78.
- Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2007. 611.
- Hegedüs András: *A történelem és a hatalom ígézetében. Életrajzi elemzések*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1988.
- Hegedüs András: *Rendhagyó életek. Szubjektív reflexiók*. Budapest, BFI, 1994.
- Horváth Ibolya – Solt Pál – Szabó Győző (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. III. kötet. *Kúriai teljes ülések. Államvédelmi felülvizsgálati iratok. „Párt”-ítéletek. Törvényességi óvások. Tárgyalási jegyzőkönyvek*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1994.
- Ispánki Béla: *Az évszázad pere*. Abaliget, Lámpás Kiadó, 1995.
- Kádár Éva: Péter Gábor személyiségének változásai a visszaemlékezések tükrében. *Betekintő*, 16. (2022), 1. 37–61. Online: <https://doi.org/10.25834/BET.2022.1.2>
- Karsai Elek – Karsai László: *A Szálasi-per*. Budapest, Reform Lap- és Könyvkiadó Rt., 1988.
- Karsai László: Bevezető. In *Szálasi Ferenc naplói, 1942–1946*. Közreadja: Karsai László. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 2016.
- Kis-Kapin Róbert: „Ugy éltem itt, mint a bugyborék a vizen...” Péter Gábor börtönben írt feljegyzései, 1954. május-augusztus. *Betekintő*, 1. (2007), 2. Online: [https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2007\\_2\\_kis\\_kapin.pdf](https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2007_2_kis_kapin.pdf)
- Marosán György: *Az úton végig kell menni*. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1988.
- Mező Gábor: Levelek az elmegyógyintézetből. Janikovszky Béláné tragikus története. *Arc és Álarc*, 1. (2017), 1. 21–48.
- Murasko, Galina Pavlova: Néhány ecsetvonás Rákosi Mátyás politikai portréjához. *Múltunk*, 44. (1999), 2. 160–169.
- Müller Rolf: *Az erőszak neve: Péter Gábor. Az ÁVH vezetőjének élete*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.
- Palasik Mária: A „Magyar Közösség”-ügy és tanulságai. In Palasik Mária (szerk.): *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon 1944–1949*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2000. 194–229.
- Pető Andrea: *Rajk Júlia*. Budapest, Balassi Kiadó, 2001.
- Rainer M. János: Szovjet diktatúra magyar mintára. Interjú Farkas Vladimírral. *Élet és Irodalom Online*, 2000. július 14. Online: [www.es.hu/old/0028/interju.htm](http://www.es.hu/old/0028/interju.htm)
- Schiffer Pál: *Börtönnapló (1953–1956)*. Budapest, Kelenföld Kiadó, 1989.
- Tóttösy Ernő: *Tébolj. Egy művi tudathasadás története*. Budapest, Griff Kontinent Kiadói Kft., 1985.
- Zinner Tibor: *A nagy politikai affér. A Rajk–Brankov-ügy*. I. kötet. Budapest, Saxum kiadó, 2013.

Zinner Tibor: „Minden kényszer nélkül”: Péter Gábor, a „skizoid”? Reflexiók Müller Rolf könyvéhez. *Magyar Zsidó Történeti Intézet*, 2019. február 27. Online: [www.facebook.com/311975426191799/posts/328855584503783/](http://www.facebook.com/311975426191799/posts/328855584503783/)

Zinner Tibor – Róna Péter: *Szálasiék bilincsben*. I. kötet. *A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig*. Budapest, Lapkiadó Vállalat, 1986.

### *Levéltári források*

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. A volt Zárt irattár levéltári anyaga. I./1-e. (V-142673/5). Rajk László és társai: Décsi Gyula vallomása, 1954. május 16.; Farkas Vladimir feljegyzése, 1954. június 24.; Károlyi Márton saját kezű vallomása, 1954. május 18.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. A volt Zárt irattár levéltári anyaga. I/50. (V-143410). Rosta Endre, Ács Tamás, Balabán Péter, Hódos György, Földi Iván, Kuti Gyula, Vági Ferenc, dr. Kálmán András: Jegyzőkönyv dr. Rosta Imre és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. április 29. (Bánkuti Antal vallomása); Jegyzőkönyv Vági Ferenc és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. október 6. (Bánkuti Antal vallomása).

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. A volt Zárt irattár levéltári anyaga. VI/1. (V-150028). Péter Gábor és társai: Gyorsírói jegyzőkönyv Péter Gábor és társai ügyében megtartott II. fokú bírósági tárgyalásról, 1954. január 15.; Jegyzőkönyv Péter Gábor kihallgatásáról, 1956. október 20.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. A volt Zárt irattár levéltári anyaga. VII/20-b. (Sz. n.). Juhász Antal: Juhász Antal önéletrajza, 1950. október 11.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. I/40. (V- 143413). Jegyzőkönyv Beck János és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. április 25. (Beck János vallomása).

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.1. I/20. (V-143408). Jegyzőkönyv Pálffy György és társai perújítási tárgyalásáról, 1955. november 29–30. (Brankov Lazar vallomása).